

730

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

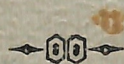
ЗБИРКЕ УМЕТНИЧКИХ РАДОВА

КЊИГА I.

ВАЈАРСКИ РАДОВИ

АКАДЕМИКА

БОРЂА ЈОВАНОВИЋА

БЕОГРАД 1933

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

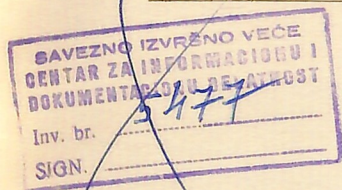
ЗБИРКЕ УМЕТНИЧКИХ РАДОВА

КЊИГА I.

БЕОГРАД 1933

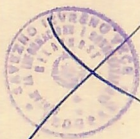
СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

ВАЈАРСКИ РАДОВИ

АКАДЕМИКА

ЂОРЂА ЈОВАНОВИЋА

34943

БЕОГРАД 1933

Ђорђе Јовановић

вајар

Живот и рад вајара Ђорђа Јовановића дали би, обилан материјал за једну опширнију монографију, која би, говорећи о уметнику, осветлила у исти мах и културно-просветне и друштвене прилике у Србији минулих деценија. Циљ ових редака је само то, да укратко пропрате ову импровизирану и непотпуну збирку репродукција његових радова, до којих се у овај мах могло доћи.

Отац Јовановићев, Никола, родом из околине Кожана, свршив Богословију у Београду, добије учитељско место у Новом Саду, где се у четвртој години свога службовања ожени србијанком из Ивањице. Из тог брака родио се наш вајар, 22 јануара 1861 год. Његова мати, не хотећи, да јој синови буду аустриски војници, наговори оца, те он дође за учитеља у Пожаревац, 1864 год., где је и умро год. 1905.

У Пожаревцу мали Ђока изучи основну школу и четири разреда гимназије до 1874, а пети разред 1875 у Београду. Потом пређе у «Земљоделско-шумарску» школу од 1875 до 1879, рачунајући ту и ратно доба 1876—1878. После пређе у реалку и матурира 1882. Како су га природни дар и наклоност душе вукли на уметности, Јовановић искористи ферије, те оде на три месеца у Партенкирхен у Баварској, где је постојала добра школа за дрворез и ту покаже своју спретност у руковању алатом; али на том је и остало. Мораде се вратити у Београд. Упише се у Технички факултет, где остане четири семестра. Најзад 1884 ипак успе да добије државно благодијање и ступи у Општу вајарску школу професора Хелмера у Бечкој академији уметности, где остане до јула 1885. После ове опште вајарске школе пређе у специјалну школу професора Видмана у Минхену, и ту 1887 изваја своју прву фигуру «Прељу», која је уништена бомбардовањем Београда.

Ради даљег усавршавања, Јовановић оде у Париз, где га прими у своју школу познати вајар Шапи (Charpi) 1887—1889, а потом Injalbert. Ту је израдио «Гуслара», који на светској изложби 1889 донесе своје творцу бронзану медаљу и пријем у «Салон» (у ком је Јовановић после стално до 1919 год. излагао). Тим су студије Јовановићеве биле завршене, те је он, као државни питомац, имао да се 1891 врати у Београд на дужност наставника Средњих школа. То би био крај његову несметаном уметничком делању, те он измоли осуство за годину дана и изради у Паризу споменик Панчићу 1891, који стоји у парку пред Универзитетом у Београду; али 1892 мораде ипак да се врати на наставничку дужност, те му би одређено, да у првој Београдској гимназији предаје математику. А када му од директора би одређено, да предаје и «моралне поуке», он напусти службу и врати се у Париз на свој прави позив. Тада је већ био добио прву награду на конкурс за Косовски споменик, те сада прионе на израду Макете, т. ј. у мањим размерама, али прецизно изведену

скулптуру у дефинитивном облику, по којој се после израђује монумент у порученој величини и у захтеваном материјалу: мрамору или бронзи. На том споменику, који је главно дело Јовановићево, радио је, са прекидима и разним незгодама неких 12 година, док није најзад предат Крушевцу год. 1903. Застој у извођењу Косовског споменика испуњавао је Јовановић многим другим радовима, порученим и по сопственој иницијативи. Тако је постао «Јован Суботић» у бронзи на Калемегдану, бронза «Бранко Радичевић» (1900), па велика бронзана фигура Кнеза Милоша за Пожаревац (1898) која је имала великог успеха у Париском салону, тако да је Арман Силвестр њену репродукцију, уз ласкав текст, уврстио у своју књигу «La Sculpture aux Salons de 1898». Године 1899 поново изради «Милоша» за Неготин, ког су Бугари срушили 1916.

На интернационалној изложби у Паризу 1900 Јовановић изложи довршени Косовски споменик са још другим радовима и добија златну медаљу. По наруџбини почасних конзула бив. Краљевине Србије год. 1901 Јовановић изради «Велику Србију» а 1902 отпутује у Петроград, поводом једне изложбе историских костима, и ту изваја фигуру «Црногорац на стражи» (бронза) и «Мирис пролећа», изложи у Паризу и добије од париске општине сребрену медаљу. Када се 1900 вратио у Београд, прими поново дужност наставника гимназије и успе 1905 да добије одобрење за отварање уметничко-занатске школе, којој је био директор све до 1921. Саоснивачи и главни наставници за оликарство били су Марко Мурат и Риста Вукановић.

Поред управничких и наставничких дужности, Јовановић је увек налазио времена за разноврстан уметнички рад. Међу многим, да споменемо овде само ове радове: биста Саве Текелије и патријарха Георгија Бранковића, бронзе у Сремским Карловцима, споменик Змају Јови у Руми, Милован Глишић, д-р Владан Ђорђевић, мраморна фигура «Напуштена», «Туга», «Сава», надгробни споменик Сими Матавуљу и многи др.

После сјајних победа Српске војске у Турском рату 1912, опште одушевљење нашло је одјека и у уметности. Тако је постао Јовановићев «Победник» и биста неумрлог организатора и вође Српске војске, Војводе Путника.

Када је букнуо Светски рат, Јовановић остаје у бомбардованом Београду и одлази, под гранатама, у своју школу, где под утиском крвавих догађаја постају, под вајаревом руком, група «Жртве бомбардовања», «Косачица» и др.

Пред пад Београда, Јовановић пође злогласним путем Албаније, да у својој другој отаџбини, у Француској, радећи неуморно сачека победу Правде. Своју групу «Жртве бомбардовања» изваја у мрамору, тако и фигуру «Жртва рата». Ту у Паризу постало је тада и његово најдушевније ремекдело, под називом «За Отаџбину». То је глава погинулог војника, са дубоко изразитим, тужним лицем Јовановићева сина, који

је, као добровољац, дао свој млади живот за Отаџбину. Као реакција на ова трагична привиђења, у здравој природи нашег вајара појављивале су се и друге, утешније визије, у облику њежних, женских фигура, као «Сироче», «Играчица», «Баканта», «Вазна», «Купа» и друге. Упоредо с тим, створио је читав низ медаљона и плакета, од којих ће читалац наћи по коју репродукцију у овој збирци.

После рата вратио се Јовановић у порушену престоницу нашег ослобођеног и уједињеног народа. Са новим жаром баци се на посао, остајући и даље на управи Уметничке школе све до 1921, када буде премештен у Министарство грађевина, где остаје до свога пензионисања, 1926. Узалудно би било, набрајати поименице све, што је у то време под његовом руком постало. Довољно је већ онолико, колико се налази у овој збирци. Да поменемо само најглавније: споменик Војводи Мишићу (на Новом гробљу), историја Српске књижевности (Универзитет), велике бронзе «Победник» (у Параћину) и Војвода Вук по поруџби Удружења четника; Карађорђе и Милош (бронзане бисте, нестале за време-мира), биста Краља Петра Ослободиоца, бисте у мрамору Њ. В. Краља Александра и Њ. В. Краљице Марије, бронзане бисте академика Јов. Жујовића, добротвора Николе Спасића, Ст. Новаковића, Андре Николића и др.

Најновији велики посао му је споменик Вука Караџића за Краљев Трг у Београду.

Од великих, декоративних фигура нека су овде споменуте: «Србија» на куполи Министарства финансија, са још четири фигуре на фасади; четири велика рељефа на фасади Рударског дома, фигуре «Вајарство» и «Сликарство» на фасади Јовановићевог атељеа и др.

Академија наука и уметности, ценећи уметнички рад Ђорђа Јовановића, изабрала га за свога правог члана, на скупу од 16 фебруара 1920.

Јовановић је имао два сина, одрасла и васпитана у Паризу. Један се син сасвим пофранцузио, а други је, као добровољац, погинуо у Рату. Оставши удов, ожени се поново Францускињом, која је проницљивошћу љубави и правим женским прилагођењем успела, да свога мужа, човека другог народа и другог менталитета, потпуно разуме, да срећно заобли све ћошкове пунокрвног балканца и унесе срећу и задвољство око новог огњишта у уметничком дому, који је пре неколико година, подигао упркос тешког обољења, испуњен жилавом надом у оздрављење.

Јовановић је, још држећ, једна уочљива појава у Београду. Ко не познаје «чика Ђоку»? Он још увек ради; да ли да речемо «неуморно»? Не! Било би претерано, и против природног тока свега земаљскога. Он ради са старом вољом, старим искуством, прекаљеним укусом; али не и са старом, негдашњом снагом, која је била заиста неисцрпна. Па и овако, мало успореним темпом, декрешендо, — можемо се надати, да ће нам чика Ђока дати још леп низ зрелих плодова његова опробаног знања и умења. Видео сам у његовом атељеу скицу надгробног споменика, који он жели да још за свога живота подигне самом себи, и доживео сам једно

уметничко узбуђење, као ретко кад. Срећна замисао срећно остварена у лепој и дирљивој групи, која показује њега при раду, у карактеристичном покрету тела и замишљене главе, наслоњене на своје дело, бисту «Туге». Желим из свег срца, да маестро срећно доврши ову дирљиву групу, која ће бити — то се даје већ сад наслутити — можда врхунац његова стварања, и да је још дуго посматра својим очима, пре него што ће лећи на вечни одмор у њеном хладу.

Када се једним широким погледом обухвати цело стваралаштво Ђорђа Јовановића, — јер нам простор не допушта детаљну анализу сваке поједине ствари, — и када је већ обичај, да се уметници разврставају по школама и правцима, онда се може без оклевања и поуздано рећи, да је он следбеник класичног вајарства, прилагођеног облицима модерног живота. Од класика су нам остали принципи мере, јасноће и складности. Од тих основних захтева лепоте, лепоте у Европском смислу, Јовановић никад није отступио. Није пошао трагом модерних лутања у тражењу нечег новог, неких «нових могућности» све до — немогућности и до апсурда. Ми се још налазимо у превирању тих разних праваца са дијаментрално опречним теоријама, које се међу собом потиру, те би сада још прерано било изрећи дефинитиван суд о оправданости и вредности тих прегнућа; али, толико је већ сад јасно, да Јовановић чврсто стоји, и да ће остати на свом видном месту, које је себи извојевао без модерних начина пропаганде и рекламе, радећи у обиму свога дара, живом маштом и солидном техником, увек обуздан непроменљивим правилима Лепоте, правилима мере, јасноће и склада.

Одбацујући та правила, неки модерни уметници, високо обдарени, јаке воље и испуњени непоколебљивом вером у себе и у своју суверену моћ, могу дати велика дела, пред којима свет запањено стоји; али је слободно запитати, да ли су та дела и лепа? Тим прегаоцима и борцима можемо се и дивити, у сваком случају можемо им праштати, ако у свом надирању оду и сувише далеко од нормале; али је штета у том, што лоши трабанти доводе лако у дискредит своје вође. Тако је и постала презрена «академска» уметност, коректна али суха и празна, па тако и данас мали имитатори великих слободњака стварају карикатуре својих узора, и тешко ће се одржати у будућности. Од те опасности је дело Ђорђа Јовановића, по својој иманентној вредности, заштићено.

Септембра 1932
Београд

УРОШ ПРЕДИЋ.

(Под сликама стоји име дела. Подаци у другом реду бележе годину кад је дело израђено и место где се оно налази.)

ЂОРЂЕ ЈОВАНОВИЋ ВАЈАР

1933 — Београд (код аутора)

Др. ЈОСИФ ПАНЧИЋ

1891 — Београд

КЊАЗ МИЛОШ ОБРЕНОВИЋ

1898 — Пожаревац

КОСОВСКИ СПОМЕНИК

1900 — Крушевац

ГУСЛАР (деталь Косовског споменика)

1900 — Крушевац

ВЕЛИКА СРБИЈА

1901 — Крагујевац (Војно техн. завод)

ЦРНОГОРАЦ НА СТРАЖИ

1903 — Париз (Колекција париске општине)

БРАНКО РАДИЧЕВИЋ

1899 — Сремски Карловци

САВА ТЕКЕЛИЈА
1907 — Сремски Карловци

ПАТРИЈАРХ БРАНКОВИЋ

1907 — Сремски Карловци

Др. ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ «ЗМАЈ»

1908 — Рума

ВОЈВОДА МИШИЋ

1921 — Београдско гробље

ПОБЕДНИК

1928 — Парафин

ПОБЕДНИК (деталь)

1928

ВОЈВОДА ВУК
1929 — Београд (Удружење четника)

ИСТОРИЈА СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

1921 — Београд (Универзитет)

ВУК КАРАЏИЋ

1932 — Београд

НАПУШТЕНА

1907 — Београд (Народни музеј)

КОСАЧИЦА

1914 — Београд (Министарство пољопривреде)

ЖРТВЕ БОМБАРДОВАЊА
1916 — Београд (Уметничко одељење)

ЗА ОТАЏБИНУ
1916 — Београд (код аутора)

СИРОЧЕ

1917 — Београд (Уметничко одељење)

22 а

ЖРТВА РАТА

1918 — Београд (Министарство иностраних дела)

22 б

КУПА

1916 — Београд (приватна колекција)

23 а

ОДМОР

1931 — Београд (код аутора)

23 б

КУПА

1916 — Београд (приватна колекција)

24 а

САВА

1908 — Београд (приватна колекција)

24 б

ИГРАЧИЦА

1917 — Париз (приватна колекција)

БАКАНТА И ДЕТЕ

1918 — Београд (приватна колекција)

BOHE

1929 — Београд (код аутора)

МИРКО

1895 — Београд (код аутора)

ГОРДОСТ

1897 — Париз (приватна колекција)

ТУГА

1908 — Софија (Државни музеј)

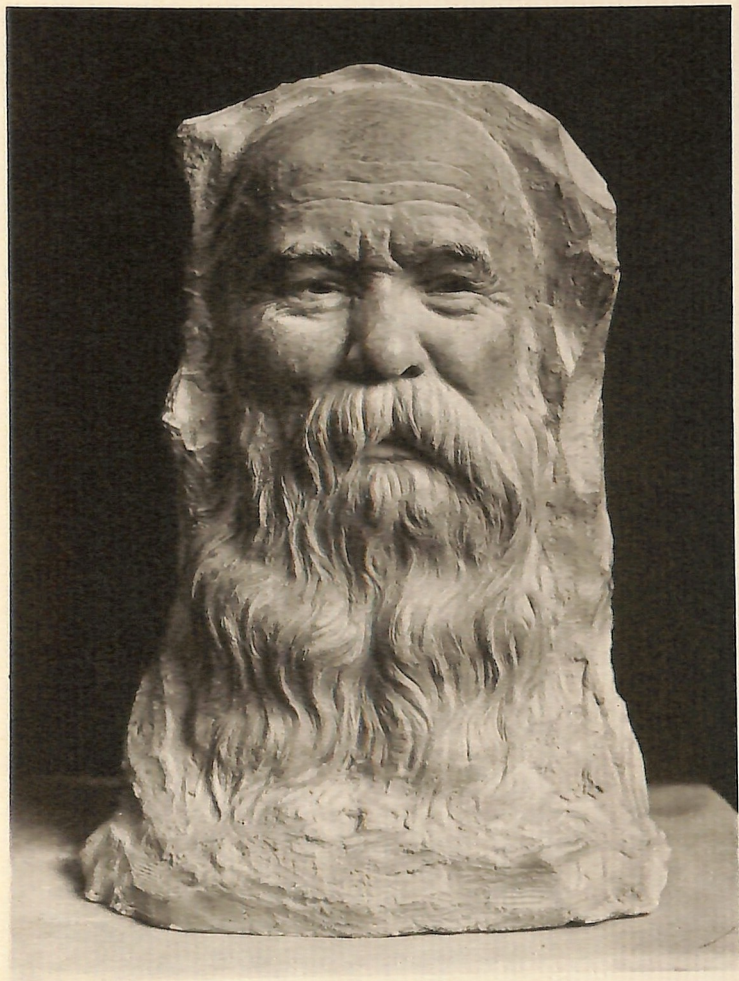
МИРИС РУЖА

1913 — Београд (код аутора)

СТУДИЈА

1921 — Београд (Савремени музеј)

ЧИКА МИЛОВАН
1905 — Београд (код аутора)

Др. ВЛАДАН ЂОРЂЕВИЋ

1909 — Београд (Црвени крст)

КРАЉ ПЕТАР I. ОСЛОБОДИЛАЦ

1922 — Београд (Министарство финансија)

Њ. В. КРАЉ АЛЕКСАНДАР

1931 — Бања Лука (Бански двори)

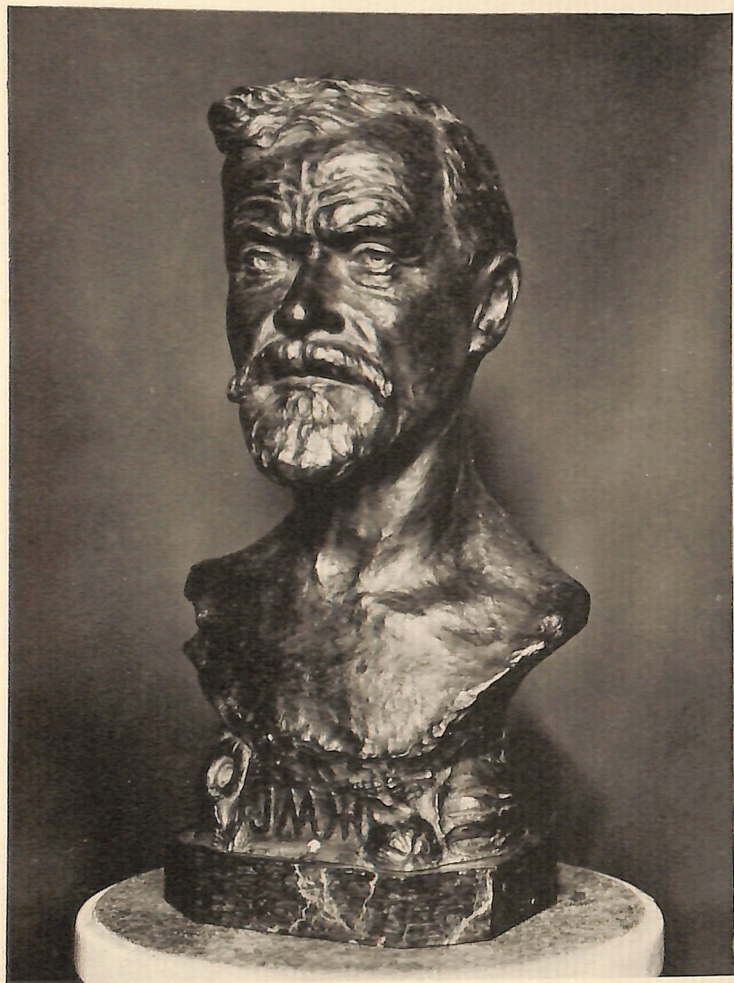
Њ. В. КРАЉИЦА МАРИЈА

1931 — Бања Лука (Бански двори)

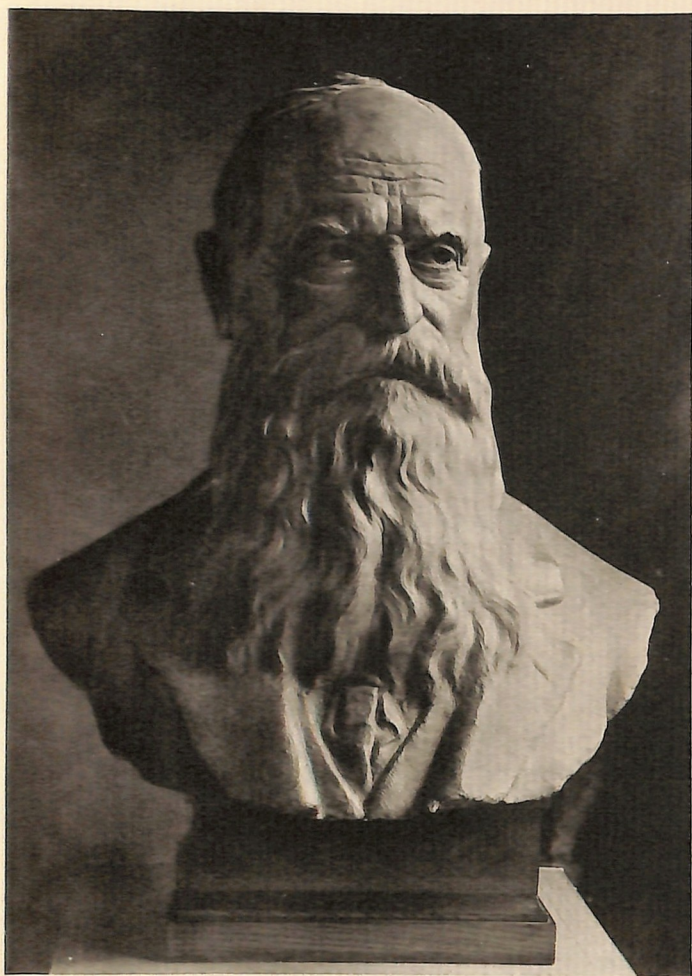

ВОЈВОДА СТЕПА СТЕПАНОВИЋ

1930 — Београд (код аутора)

ЈОВАН ЖУЈЕВИЋ
1922 — Београд (код фамилије)

МАРКО СТОЈАНОВИЋ

1925 — Београд (Народна Банка)

НЕНА

1931 — Београд (код фамилије)

КАРАЂОРЂЕ И КРАЉ ПЕТАР

1904 — Београд (код аутора)

42 а

ВОЈВОДА ПУТНИК

1924 — Београд (Министарство војске и морнарице)

ВОЈВОДА МИШИЋ

1924 — Београд (Министарство војске и морнарице)

42 б

42 в

ГИГА ГЕРШИЋ
1929 — Београдско гробље

43 а

СТОЈАН НОВАКОВИЋ
1902 — Београд (код фамилије)

АНДРА НИКОЛИЋ
1928 — Београдско гробље

БОГДАН ПОПОВИЋ

1929 — Београд (код Б. Поповића)

44 а

Др. ЈОВАН ЦВИЈИЋ

1923 — Београд (Ср. Кр. Академија)

AUGUSTE GAUVAIN

1919 — Београд (Министарство иностраних дела)

ПЕРА ПОПОВИЋ

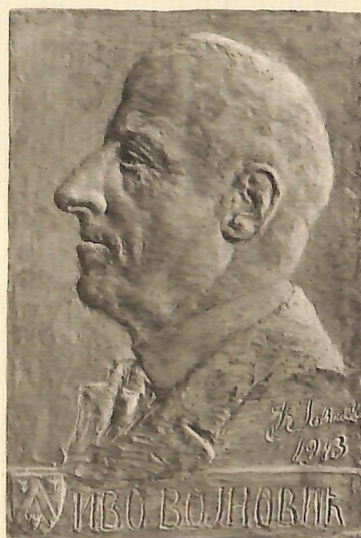
1928 — Београд (код П. Поповића)

45 а

УРОШ ПРЕДИЋ

1920 — Београд (код аутора)

КНЕЗ ИВО ВОЈНОВИЋ

1913 — Београд (код аутора)

НАСТА

1922 — Београдско гробље

46 а

ЛЕКТИРА

1918 — Београд (код аутора)

46 б

4211

34943

